

פּוּרִים

מֵאֵמֶר אֶסְתֵּר

■ הקיום הנצחי

הפסוק הבא מוצג בגמרא (מגילה ז.) כראיה חותכת לדעה שמגילת אסתר נאמרה בהשראה אלוקית (ברוח הקודש):

”יְמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזַכָּרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם.”

(אסתר ט, כח)

עובדת הקיום הנצחי היא האישור האלוקי למגילת אסתר.

למעלה מאלפיים וחמש מאות שנים עברו מאז התרחש נס הפורים. כל השנים האלו היו רצופות גזרות ופרעות. בכל זאת שמר עם ישראל ברציפות על חג הפורים עד עצם היום הזה.

במה זכו אסתר המלכה ומרדכי היהודי, שאיגרת הפורים אשר שלחו לכל תפוצות העם היהודי, תתקיים לנצח?

ושאלה נוספת.

את איגרת הפורים חיברו מרדכי ואסתר יחד, כנזכר בסוף המגילה:

”וּתְכַתֵּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה בֵּת אֲבִיחַיִל וּמְרַדְכֵי הַיְּהוּדִי אֶת כָּל תַּקְּוֵי לְקִיָּם אֶת אִגַּרְתַּת הַפּוּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִיִּית.”

(אסתר ט, כט)

למרות זאת, המגילה נקראת 'מגילת אסתר' על שם אסתר בלבד:

”וּמֵאֵמֶר אֶסְתֵּר קִיָּם דְּבַרֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר.”

(שם, פסוק לב)

במה זכתה אסתר שהמגילה תקרא על שמה? מהו סודה של אסתר?

שלושה מאמרים

במגילת אסתר אנו נתקלים בשלושה מאמרים:

1. מאמר המלך **אחשורוש** (אסתר א, טו).

2. מאמר **מרדכי** (אסתר ב, כ).

3. מאמר **אסתר** (אסתר ט, לב).

1. את מאמר **אחשורוש**, ממאנת המלכה ושתי לבצע:

”וְתִמְאַן הַמְּלָכָה וְשֵׁתִי לְבוֹא בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסְּרִיסִים...” (אסתר א, יב).

2. את מאמר **מרדכי**, מבצעת אסתר בחירוף נפש מול המלך ושריו:

”אֵינְךָ אֶסְתֵּר מִגִּדְתָּ מוֹלַדְתָּהּ וְאֵת עֲמָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיךָ מֶרְדֳּכָי...” (אסתר ב, כ).

3. את מאמר **אסתר**, מקיים כל עם ישראל לדורותיו ללא סייג:

”וּבַמָּאֵר אֶסְתֵּר קִיַּם דְּבַרֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר” (אסתר ט, לב).

מתוך שלושת המאמרים האלה, רק מאמר אחד חושף בעצמו את סוד קיומו, והוא מאמר מרדכי:

”...וְאֵת מַאֲמַר מֶרְדֳּכָי אֶסְתֵּר עֲשָׂה כַּאֲשֶׁר הִיְתָה בְּאִמְנָה אֵתוֹ.” (אסתר ב, כ)

מילת המפתח היא 'אִמּוֹן'. לאסתר היה אִמּוֹן מלא במרדכי, שכל כוונתו ממוקדת בשלומה וטובתה. אִמּוֹן זה נוצר כתוצאה מדאגתו המתמדת של מרדכי לשלומה של אסתר מיום התייתמותה מאב ואם:

”וַיְהִי אִמּוֹן אֵת הַדָּסָה הַיָּא אֶסְתֵּר בֵּת דְּדָוִד כִּי אֵין לָהּ אָב וְאָם... וּבְמוֹת אָבִיהָ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מֶרְדֳּכָי לֹו לְבֵת.” (אסתר ב, ז)

שמירת הציווי של מרדכי שלא למסור פרטים על עמה ומולדתה, מאלצת את אסתר לעמוד בלחצים כבדים מאוד מצד בית המלוכה. אין זה סביר שהמלך אחשורוש השולט על מאה ועשרים ושבע מדינות, יישא לאישה נערה ללא זהות, משפחה או לאום. למרות זאת, אסתר עומדת איתנה בהתנגדותה ומתעקשת על קיום מאמר מרדכי.

אפשר אפילו לומר, שהנס הגלוי הגדול ביותר שהתרחש במגילה, הוא מינויה של אסתר למלכה בניגוד לכל כללי בתי המלוכה שהיו נוהגים באותם ימים.

אסתר לא טעתה באמון המלא שנתנה במרדכי, וההוכחה היא בפסוק הבא:

”וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם מֶרְדֳּכָי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצַר בֵּית הַנָּשִׁים לְדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וַיְמַה יַעֲשֶׂה בָּהּ.”
(אסתר ב, יא)

דאגתו היום יומית של מרדכי לשלום אסתר היא סוד קיום מאמרו. מרדכי התעקש על הנקודה, שאם אחשורוש ירצה בה כמלכה, יהיה זה אך ורק מפני שהוא חפץ בה ובאישיותה ולא בהשתייכותה המשפחתית והלאומית.

מיאון ושתי

על רקע יחסי האמון הגבוהים בין מרדכי ואסתר, בולטים יחסי האמון המעורערים בין המלך אחשורוש לבין המלכה ושתי.

בניגוד למרדכי – שהדאגה לאסתר הייתה בראש מעייניו – היה המלך עסוק יום יום בטיפוח דימויו העצמי בעיני שריו ועבדיו ומושלי המדינות שתחת חסותו:

”בְּהִרְאֹתוֹ אֶת עֵשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יָקָר תַּפְאֲרַת גְּדוּלָּתוֹ...”
(אסתר א, ד)

הכל סובב סביב עצמו. עושרו, כבודו ותפארת גדולתו. גם כאשר לכאורה הוא נשמע דואג לרוממות כבודה של ושתי, אין זה אלא כטכסיס לפיאור עצמו.

הצו המלכותי להביא את ושתי, מנומק באופן הבא:

”לְהַבִּיא אֶת וְשֵׁתִי הַמַּלְכָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר מַלְכוּת, לְהִרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת יָפֶיהָ כִּי טוֹבֵת מְרָאָה הִיא.”
(אסתר א, יא)

למראית העין היה זה להראות את יפיה, אך האמת הייתה אחרת לגמרי. המחזה הזה לא נועד לפאר את ושתי אלא להוכיח את תפארת גדולתו, שגם מלכה פושתי בכתר מלכות לראשה, נמנית על הסרים למשמעתו.

דרישתו להבאת ושתי בתנאי מפורש שהיא תהיה בכתר מלכות, נועדה להוכיח לכל שכתרה כפוף לכתרו. הדרישה הזאת מקבלת משמעות לאור דברי חז"ל, שוֹשֶׁתִי הִיְתָה נֶצֶר לְנִבּוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בְּעוֹד אַחְשׁוּרוּשׁ הִיָּה בִסֵּךְ הַכֹּל שׁוֹמֵר הַסּוּסִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

דקדוק נוסף בפסוק הזה מגלה, כי לא הייתה כאן הזמנה מכובדת אלא הוראה גסה ומשפילה.

נערוך השוואה קטנה בין צורת ההזמנה הזאת של וּשְׁתִי לבין דבריה של אסתר למרדכי.

כאן נאמר:

"לְהִבִּיא אֶת וְשְׁתִי הַמֶּלֶכָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ."

ובמסר ששולחת אסתר למרדכי נאמר:

"...וְאֲנִי לֹא נִקְרָאתִי לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם." (אסתר ד, יא)

'הבאה' פירושה להביא בכוח מצוות המלך, בעוד ש'**קריאה לבוא**', היא הזמנה המתחשבת גם ברצון המוזמן.

בביטוי '**קריאה לבוא**', השתמש גם המן בהתרברבותו לפני באי ביתו:

"...וְגַם לְמַחֵר אֲנִי קָרוּא לָהּ עִם הַמֶּלֶךְ!" (אסתר ה, יב)

כלומר, מוזמן בצורה מכובדת.

המלכה ושתי יודעת כי מטרתו של המלך היא להשפיל את כתרה לפני כתר, ולכן היא ממאנת לעשות את רצונו. היא גם מדגישה, כי מלכותה הטבעית מוקנית לה מתוקף היותה מזרע מלכות בבל, ולא כנספח לאחשורוש:

"וְתִמְאַן הַמֶּלֶכָה וְשְׁתִי לְבוֹא בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסָּרִיסִים..." (אסתר א, יב)

הביטוי **'הַמֶּלֶכָה וְשְׁתִי'** הוא בניגוד ללשון הצו **"לְהִבִּיא אֶת וְשְׁתִי הַמֶּלֶכָה"** שממנו משתמע שהיא הפכה למלכה בזכותו. הביטוי **"וְתִמְאַן הַמֶּלֶכָה וְשְׁתִי"** מדגיש את מלכותה לפני שמה, כלומר לא המלך הוא שהכתיר אותה למלכה.

בארמונו של המלך שוררת תדיר אווירת חשדנות. אין היא בוטחת במלך ואין לה אמון בדבריו שרצונו הוא להראות את יופיה לעמים כדי שיעריצו אותה.

כל שרי המלכות מתכנסים כדי לגזור את דינה של המלכה:

"...עַל אֲשֶׁר לֹא עָשְׂתָה אֶת מֵאֲמַר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ בְּיַד הַסָּרִיסִים." (אסתר א, טו)

מאמר אסתר

אסתר ומרדכי שולחים איגרת לכל העם היהודי ובה דרישה לקבוע את ימי הפורים לדורות עולם.

עם ישראל לא חשד באסתר המלכה שהיא עושה זאת כדי להאדיר את שמה. ההיפך הוא הנכון, עם ישראל נתן בה אמון מלא שכל מעשיה הם למען העם ולשימור עתידו הלאומי המאוחד.

את האמון הזה רכשה אסתר בשני מהלכים הרי-גורל שנקטה. בכל אחד מהם היא חירפה את נפשה בגבורה, באומץ ובקור רוח עילאיים, למטרת הצלת העם היהודי. הנה המסר ששלחה למרדכי:

”לֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן, וְצוּמוּ עָלַי, וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם גַּם אֲנִי וְנִעַרְתִּי אֲצוּם כֶּן, וּבְכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כֹדֵת, וְכֹאֲשֶׁר אֲבִדְתִּי אֲבִדְתִּי.”

(אסתר ד, טז)

הביטוי ”אֲשֶׁר לֹא כֹדֵת” אומר הכל.

המילה דת בהטיותיה השונות נזכרת במגילת אסתר 20 פעמים. דבר זה מלמד שבפרס ומדי הקפידו שהכל ייעשה באמצעות חוק וסדר.

גם הוצאתה להורג של ושתי המלכה נעשתה על פי החוק ולא מתוך החלטה פזיזה:

”...כִּי כֵן דָּבַר הַמֶּלֶךְ לְפָנָי כָּל יְדַעֵי דֵת וְדִין... כֹּדֵת מָה לַעֲשׂוֹת בַּמֶּלֶכָה וְשִׁתִּי...”

(אסתר א, יג-טו)

על רקע זה מודגשת מאוד הפעם האחת והיחידה שעליה נאמר ”אֲשֶׁר לֹא כֹדֵת”, בבואה של אסתר אל המלך ללא הזמנה מפורשת.

ולא זו בלבד.

אסתר המלכה השתתפה בצום שלושת הימים יחד עם כל יהודי שושן לפני הגעתה אל המלך, עובדה זו הייתה מעשה התאבדות של ממש.

ראוי לזכור כי לפני הגעתה של כל נערה אל המלך אחשוורוש היה עליה לעבור תהליך הכנה מדוקדק של שנה תמימה:

”...שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֵּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים.”

(אסתר ב, יב)

התהליך הזה כלל תזונה בריאה בפיקוח קפדני. נקל לתאר, איך תיראה אסתר המלכה אחרי צום של שלושה ימים יחד עם נערותיה!

גם המלך אחשוורוש שהושיט לה את שרביטו, היה חרד מאוד לאסתר. מן הסתם, הוא תיאר לעצמו שרק אירוע בקנה מידה חריג וקשה אילץ את אסתר לחרף את נפשה.

משום כך, מה רב היה תימהונו של המלך כאשר בתגובה לדאגתו "מה לך אֶסְתֵּר המלכה ומה בִּקְשָׁתְךָ", הוא שומע "יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהֶמֶן הַיּוֹם אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לִי".

המלך כובש את פליאתו ומצווה לעשות את דבר אסתר.

כאשר נועדים המלך, המן ואסתר במשתה היין, הוא פונה שוב אל אסתר ושואל: "מה שִׂאלְתְּךָ וְיִנָּתֵן לְךָ?...".

אסתר בקור רוח מגיבה באופן בלתי צפוי בעליל:

"...יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהֶמֶן אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָהֶם, וּמָחָר אֶעֱשֶׂה כְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ".

(אסתר ה, ח)

מלך הפכפך ומהיר חמה כאחשוורוש, היה עלול לקבל בו במקום החלטה להוציא להורג את המלכה, המתעתעת בו ומציגה אותו ככלי ריק חסר אונים!

השאלות החולפות במוח המלך המופתע, הן קשות.

האם למען משתה יין חירפה אסתר את נפשה למות? האם העובדה שהיא מזמינה פעם אחר פעם את המן ראש השרים למשתה בחוג מצומצם ורם מעלה יחד עם המלך, אינה אומרת דרשני? האם הולך ונרקם קשר להדחת המלך?

ביטוי לרגע המסוכן הזה אנו מוצאים בדברי חז"ל, שחיוו דעתם באשר לתכנונה של אסתר:

"רבי יהושע בן קרחה אומר (מחשבות אסתר): אסביר לך פנים (להמן) כדי שייהרג

הוא והיא (בחמתו של המלך ובחשדנותו)".

כלומר, אסתר התכוננה גם לאפשרות של הוצאתה להורג יחד עם המן, ובלבד שתבטל הגזרה.

מסירות נפשה של אסתר לא נסתיימה בכך.

על ידי החלטתה לבוא אל המלך מרצון, היא אבדה לעם היהודי לנצח. עד לרגע זה הייתה אסתר מאולצת בעל כורחה, כפי שמוכיחה הדוגמה הבאה:

”וּבַהֲגִיעַ תֵּר אֶסְתֵּר בֵּת אָבִיחִיל... לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ, לֹא בִקְשָׁה דְבָר כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר
יֹאמַר הַגִּי סְרִיס הַמֶּלֶךְ...”.

(אסתר ב, טו)

בניגוד לכל הנערות שבחרו בעצמן את האיפור המתאים להן, אסתר השאירה את ההחלטה הזאת בידי של הגי סריס המלך. בכך הדגישה אסתר כי כל העניין הזה הוא נגד רצונה, ואין לה עניין בשום פעולה שתסייע לה במציאת חן בעיני המלך. העם היהודי מכיר ויודע, כי אסתר המלכה הקריבה את חייה לעולמי עד, למענו ולמען עתיד בניו ובנותיו.

עם ישראל האמין ובטח באסתר המלכה, הנערה היתומה מאב ואם, שכל בקשתה הייתה לא למען הנצחת שמה, אלא כדי להזכיר לעם היהודי שחיו בסכנה מתמדת, ועליו לשמור על אחדותו ועל אמונתו בה' אלוקיו. את זה ניתן להשיג באמצעות קריאת המגילה מדי שנה בשנה.

העם היהודי גמל לאסתר בהנציחו את שמה על המגילה 'מגילת אסתר' ובהזכירו את שמה לנצח נצחים כשליח ההשגחה העליונה ששמרה על חיי עם ישראל.

”...וַיְמִי הַפְּנִימִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזֶּרְעָם”.

(אסתר ט, כח)

